

Raamtuinieren en vertikaal tuinieren

“Zelf heb ik geen raamtuin,” vertelt Olaf Lemmers, “maar hoe meer ik erover lees, hoe meer het me interesseert en het plan groeit om er eentje te beginnen.” Samen met Mathieu Halkes is Lemmers de beheerder van raamtuin.nl. De twee zijn ook de mannen van tuinenbalkon.nl die mei vorig jaar de web-lucht inging. Googelend naar informatie over en inspiratie voor een stukje over raamtuinieren voor tuinenbalkon waren ze op raamtuin.nl beland.

Als gevolg van de verhuizing naar een huisje met tuin had Selma Franssen, die raamtuin.nl in 2010 opzette, haar eigen raamtuin opgedoekt en de site niet meer bijgewerkt. Toch vond ze het zonde als de informatie niet meer beschikbaar zou zijn, vooral omdat ze er vrij veel aandacht voor had gekregen in de pers. “Het onderwerp sloot zo perfect aan bij wat wij met tuinenbalkon.nl willen dat we besloten raamtuin.nl erbij te nemen,” aldus Lemmers. En al ontbreekt het hem aan eigen ervaring, hij weet meer te vertellen over raamtuinieren dan op de webpagina te lezen valt.

Eigen tomaatjes en kruiden

“Raamtuinieren komt van het Engelse ‘window farming’,” begint ons gesprek. “Het concept is uit Amerika overgewaaid. Daar is het nauw verbonden aan een systeem van plantjes op hydrocultuur. Een reeks van plastic bakjes worden voor een raam bevestigd en met behulp van leidingen en een pompje worden de voor de plantjes noodzakelijke voedingsstoffen rondgestuurd. Plantengroei verloopt sneller wanneer er regelmatig water en

nutriënten langs de wortels stromen. Niet voor niets wordt een heel groot deel van het Westland op hydrocultuur geteeld. Dit betekent meer groei en, als het goed is, meer productie. In de tuinbouw is meer productie equivalent met meer opbrengst. Nu gaat het de window-farmers niet om een financiële opbrengst van de oogst, maar wel om het product. Zelf je groente, fruit of kruiden telen is wat hordes mensen niet meer kennen. Veel steden zijn groot en niet-groen, of on-groen, dat men vaak moet reizen om een stuk natuur te kunnen zien. Het telen van de eigen tomaatjes, bieslook, aardbeien, om een paar te noemen, speelt hier op in. Dingen kunnen eten die in de eigen woning zijn gegroeid, die niet in de supermarkt zijn gekocht, brengt iets heel basaal uit de natuur dichtbij. Blijkbaar hebben Amerikanen daar behoefte aan. Is daarom het window-farming een trend die in de lift zit. Het is overigens erg Amerikaans om er een systeem voor te bedenken. Of het echte window-farming, te vinden op www.windowfarms.org, bij ons in Nederland net zo aan zal slaan, betwijfel ik.”

Vernuftig systeem

“Het ‘echte’ window-farming, wat houdt het eigenlijk precies in?” vraag ik aan Lemmers, “Plastic bakjes, plantjes op hydrocultuur, een pomp voor het circuleren van water en voedingsstoffen, moet ik dat zien als iets natuurvriendelijks? Iets biologisch, omdat de eetbare plant in de eigen woning groeit?” “Het is een vernuftig systeem,” is Lemmers van mening. “Maar of het biologisch of natuurvriendelijk is, is aanvechtbaar. Er is elektriciteit nodig om het pompje te laten draaien. Afhankelijk van de oorsprong van de energiebron daarachter kun je vaststellen of het systeem belastend is voor het milieu of niet. Wanneer de stekker is aangesloten op een zonnepaneel op het dak is het natuurvriendelijker dan wanneer je die aansluit op het net. Een pomp, ongeacht hoe klein, maakt natuurlijk altijd geluid. Het biologische aspect hangt van andere punten af. Wat is de oorsprong van het plantje? Is het opgegroeid uit biologisch

zaad? Zijn er chemische stoffen aan het water toegevoegd om de groei te bevorderen? Het feit dat de wortels in van die bruine hydrokorrels groeien en niet in gewone aarde, kan reden zijn om het als niet-biologisch te bestempelen. De kwestie die je aansnijdt is dus niet eenvoudig. Als ik er wat dieper over nadenk, ligt volgens mij de biologische, natuurvriendelijke component niet primair achter de window-farming. Gaat het er in eerste instantie om dat mensen plantjes voor het raam kunnen laten groeien die bruikbaar zijn voor het dagelijkse menu.”

Retro of hip

Het systeem voor de hydrocultuur die Windowfarms op de markt heeft gebracht is natuurlijk noodzakelijk voor de teelt van eetbare plantjes. Een foto op raamtuin.nl relateert het tot van hip naar retro-trend. De foto is afkomstig van de moeder van Halkes. Na het lezen over de raamtuinen herinnerde zij zich haar eigen ‘raamtuin’ van bijna veertig jaar geleden. Destijds was het in

de mode om op smalle plankjes voor het raam plantjes neer te zetten. Met behulp van touwtjes werd het plankje rechtgehouden en aan het kozijn bevestigd. Soms waren twee of drie plankjes als een trappetje boven elkaar geknoopt. Het was de tijd van de gehaakte gordijntjes en de vetplant met de tot bolletjes vergroeide blaadjes, het erwtentplantje, *Senecio rowleyanus*, en de graslelie, *Chlorophytum comosum*. Beide kamerplanten gedijden goed op raamplankjes omdat ze in het licht stonden en de uitlopers de ruimte hadden om mooi naar beneden te hangen. Is hiermee het hedendaagse raamtuinieren in feite een oud concept in nieuwe, frisse jasjes? Zijn de groene ramen

van anderhalve generatie geleden bezig met een nieuwe opmars? Het zou zomaar kunnen. Want er is meer op de markt dan het raam-hydrocultuur-systeem.

Ontwerperduo Nathan Wierink en Tineke Beunders, afgestudeerd aan de Design Academy, lanceerden in 2006 doorzichtige plastic bakjes perfect van formaat voor de verse kruidenpotjes van de Albert Heijn. Door middel van zuignappen kunnen deze op het raam worden gekleefd. Sproutapouch.com, letterlijk 'spruit een zakje', biedt plastic zakjes aan

waar zaad inzit voor kiemplantjes geschikt voor salades. Ongeveer een week moeten de zakjes op een warme plek in het licht staan of hangen. Op dezelfde wijze als de bakjes van Ontwerperduo, dat is een zuignap, kan het kiemzakje aan een raam worden bevestigd.

Met een beetje creativiteit hebben mensen zelf, soms veel goedkopere, constructies bedacht voor een eigen, originele raamtuin. In navolging van de plankjes uit de jaren '70 aan elkaar verbonden met touwtjes, heeft 'dakboerin' Annelies Kuiper, www.dakboerin.nl, plastic bakjes onder elkaar geknoopt en voor het raam gehangen. Een beetje tuinaarde erin, verschillende soorten zaad en de mosterd, koriander, tuinkers, bietjes, alfalfa en rucola staan binnen de kortste keren klaar voor extra smaak en vitamine in een gezonde salade. In plaats van plastic bakjes heeft iemand anders frisdrankflessen gerestyled. De voor een gedeelte aan de zijkant opengesneden petflessen zijn voor de helft gevuld met aarde en gevuld met kruidenplantjes. Naambordjes erop en klaar is Kees.

Verticale tuinen

De als een kleine vloot ogende 'kruidenbootjes' zijn in het voorbeeld dat op raamtuin.nl is te vinden aan een muur bevestigd. Daarmee behoort het niet tot raamtuintuinen, nee, het past bij het concept 'verticale tuin'. Het begrip verticale tuin is gelieerd aan de raamtuin in die zin dat bij allebei de hoogte belangrijk is. Op plekken waar het aantal oppervlaktometers schaars is, zoals een kleine tuin of balkon, is het namelijk de enige as waar nog wat te halen valt. Op tuinenbalkon.nl, de site voor tips voor tuinieren in de stad, is de verticale tuin een van de categorieën waar de heren over schrijven. Olaf Lemmers is zelf een daktuinierder. Op 5 hoog heeft hij in Amsterdam een dak van 20 vierkante meter omgetoverd tot een hoekje groen waar het aangenaam toeven is. Mathieu Halkes' ervaring ligt op het gebied van de geveltuin. Het is de dertiende en laatste categorie op tuinenbalkon.nl met voorbeelden die, als het om het criterium 'de hoogte in' gaat voor hetzelfde geldt ondergebracht hadden kunnen worden in de categorie verticale tuin.*

Een eetbare muur

Volgens de mannen zijn verticale tuinen tegenwoordig veel te zien in trendy restaurants en op vliegvelden. De groene wanden, mits goed ingericht en onderhouden, kunnen een smaakvolle, aangename sfeer leveren op een plek waar weinig ruimte is voor groen. Ze zijn betrekkelijk eenvoudig te maken. Tuincentra hebben stapelbare bakken

in het assortiment waarmee een muur makkelijk in de gewenste maten kan worden gebouwd. Elke bak heeft aan de zijkant een uitstulping. Wat aarde en goed uitgekozen plantensoort(en) erin en aan de randvoorwaarden voor een stukje groene, verticale tuin zijn voldaan. Kiest men voor eetbare plantjes, bijvoorbeeld aardbeien, een van de meest dankbare eetbare plantjes, dan kan de muur het predikaat 'edible' krijgen. Een 'edible wall', oftewel een eetbare muur.

Verticale tuinen zijn vrij simpel zelf te maken

Wederom geldt dat er meerdere mogelijkheden bestaan voor het bouwen van zo'n wand. Zo kunnen houten pallets worden omgebouwd tot een gelaagde, verticale muurconstructie. Plankjes bevestigd tussen de boven- en onderkant van de pallet maken dat de pallet als het ware een opeenstapeling van houten bakjes wordt. In die langwerpige bakjes kunnen de aarde en plantjes worden gezet. Eenmaal op zijn kant ontstaat een visueel ritmisch patroon van een strook hout en een strook groen.

Een vergelijkbaar principe is de 'groene boekenkast'. Vorig jaar zomer, nog voordat ik kennis had genomen van de raamtuin en verticale tuin, zag ik er een in een klein theehuis in een zijstraat van de Haarlemmerstraat in Amsterdam. Het zag eruit als een soort smalle boekenkast – er zouden alleen smalle boekjes op de planken hebben kunnen staan, de kast zelf was ongeveer een meter breed. Voor de planken waren dunne latjes aangebracht,

waardoor de hele plank een langwerpige bak werd. Men had er varens en een paar andere plantensoorten in geplaatst. De kast zag er eenvoudig uit en was toch een verrassend aantrekkelijk element in het interieur.

Geveltuinpakketten voor Antwerpen

Het een en ander gezamenlijk besprekend leidt Lemmers tot de conclusie, dat er heel veel gaande is in de sfeer van groen in de stad en bij mensen thuis. "Er lijkt bewustzijn bij mensen te groeien dat het onzinnig is om allerlei groente en fruit van ver te laten komen als we het ook van dichtbij kunnen betrekken. Het is niet voor niets dat projecten als stadslandbouw verschijnen, zie bijvoorbeeld www.eetbaarrotterdam.nl en Annelies Kuiper van de dakboerin.nl die belangstelling krijgt van de pers. Daarnaast staat vast dat groen in de stad verschillende nadelige effecten van een dichtbebouwde omgeving vermindert. Niet voor niets stellen gemeentes jaarlijks een paar ton subsidie beschikbaar voor de aanleg van groene daken, om maar iets te noemen. De oppervlaktes met groene vetplantjes zorgen ervoor dat in de zomer de temperatuur in de stad wordt getemperd. Groene daken en groene wanden vangen bovendien fijnstof op. Ze zorgen dus voor een schonere lucht. Groen dempt ook geluid. Geluidsoverlast in de bebouwde kom kan omlaag worden gebracht door meer groen in de omgeving te brengen. Om wildgroei in geveltuinen tegen te gaan worden in Amsterdam en andere steden door gemeenten pakketten beschikbaar gesteld. Tegelijkertijd helpen zulke projecten om mensen over de brug krijgen zelf actief te worden. Overigens loopt Antwerpen in dit opzicht vooruit. Sinds enkele jaren zet men zich daar in om natuur in de stad te stimuleren. Ze hebben een project onder de naam 'Soort van het jaar'. In 2012 is de uitverkoren soort de geveltuin. Ter stimulering van het project werden Antwerpenaren uitgenodigd zich tussen medio februari en begin maart in te schrijven voor een pakket geveltuin. Vanaf half april konden de spullen, zijnde een klimplant, een klimrek, potgrond en informatiefolder gratis worden opgehaald. Wie besloot om samen met burens aan de actie deel te

Alexandra Nagel
xnagel@yahoo.com

nemen kreeg van de organisatie extra planten en hulp aangeboden."

Oproep

En zo meanderde de conversatie met Lemmers voort, van het ene leuke, creatieve voorbeeld naar het andere. Misschien bent u ondertussen geboeid geraakt door de raamtuin en/of verticale tuin? Of hebt u punten van herkenning? Stuur ons dan een foto en in het kort het verhaal bij de foto. Vertel ons over uw speciale stukje groen voor de ruit of tegen de blinde muur of gevel! Oud of nieuw maakt niet uit, als het maar betrekking heeft op een van de twee. In een volgende editie van Spiegelbeeld zullen we aan de hand van de inzendingen op de raamtuin en verticale tuin terugkomen!

- Een tweede criterium om over een verticale tuin te kunnen spreken is dat het een soort modulair karakter moet hebben. Dit houdt in dat niet alle planten hun wortels beneden in de grond hebben, wat in een geveltuin wel het geval is. <